

יד. חומת יריחו שנבלעה, והא נפלה רכתיב ותפול החומה תחתיה, כיון דפותיה ורומיה כי הדדי נינהו משום הכי אכלעה בלועי. המלחמה הראשונה שנלחמו ישראל בכבוש הארץ העיקרית, מלחמת יריחו, הוצרכה להיות לה ערף ציור כללי, על יחש ההסמך על הנס עם חריצות והשתדלות של עצמה וגבורה, שגם אלה הם משמשי תקומת האומה הדרה וכבודה, ועם זה כל שאיפותי הרמות בגאון ד'. ע"כ היתה ההוראה, שאמנם רק בזה המצב יצדק ההעזר בניסים, במקום שאין יד ההשתדלות וגבורת אדם מגעת שם, ע"ז יועילו הניסים, להודיע כי ד' אתנו, וגם במקום שכבר פס כל עזר מצד הטבע תשועת ד' תשגיבו.

וההסמך על ניסים באופן כזה, מוסיף רוח אומץ וגבורה, ומקנה עז נפש עם שלימות בטחון ואמונה בצור ישעינו יתברך שמו. אמנם במקום שגבורה וחריצות גבורי מלחמה תוכל להגיע למטרת החפץ, חלילה להתרפות בבטחון ניסי. בטחון כזה מביא מורך לב ועצלות ושקיעת רוח הגבורה, שהוא חסרון לאומי גדול מאד. ע"כ בחומת יריחו אם היתה הכבישה הניסית ע"י נפילה שהוא דבר שאפשר להעשות כזאת גם ע"י חריצות וגבורה בהמשך זמן, או לא היתה מתבארת יפה מקום שימוש הניסים בהתקומה הלאומית. אמנם כאשר נבלעה, הבליעה היא פעולה ניסית שאי אפשר לה להעשות כ"א בנס ובידי שמים, למדנו צורת הניסים ושימושם הראוי, שעלינו לקוות עליהם רק במקום קוצר יד ההשתדלות והחריצות הלאומית. אבל במקום שאפשר ע"פ אופנים מוסריים נאותים לחלץ כח ולעמוד בעצה וגבורה לתשועתנו הלאומית, חלילה לנו שיחלישו זכרון הניסים את גבורתינו הכללית. ופותיה ורומיה, המבואר שהיה בודאי בתכלית החוץ, חוץ הרחב גרם שאי אפשר הי' להפילה ע"י כל אבני קלע וכרסם¹ הנהוגים במלחמה טבעית. הרום הי' ג"כ גדול עד שאי אפשר הי' גם לגבורים היותר מצויינים בגבורתם הגופנית לדלג שור ולהבקיע באופן זה אל העיר. וכמקום שאולת יד הגבורה הגופנית והמעז הזיני, שהוא כולל הכוחות הטבעיים הדרושים לתקומת לאם. כח הגוף וכשרון חכמה ומחשבה, שראשיתה תודע כחכמת חרש וחושב², בעת לתם שערים³ בכלי משחית להשתמש בהם להגדיל העצמה במקום שהגבורה הגופנית הפשוטה כבר אולת ידה. רק במקום שאלה הכללים של התגבורת העצמית וענפיהם התלויים בהם לא יוכלו להועיל, אז יראה לנו צור ישראל חסדו להושיענו באורח נס ופלא, כאמור⁴ יועת צרה היא ליעקב וממנה יושע".

ומשתמש בתפילה ובכל הדיעות האמוניות לפי צד ההשלמה שבהם למעמדו של אדם במדותיו וכשרונו המרום, הוא מצליח ועושה אותם על זה הצד שכוננם יוצרם. אבל המשתמש בהם לא כפי הערך שראוי להכירם בחור ענינים שצריכים הם לפעול עליו הפעולה המוסרית, כ"א בתור חוקים יבשים איתנים כחקי הכבד של הטבע וכיו"ב, הוא מוציא אותם מתכונתם. ותזות אשר לא ישמשו אצלו תפקידם להיטיב עניני המוסר, כ"א עוד יביאווה להמון דיעות בלתי נכונות הגוררות אחריהן ג"כ מעשים רעים, ומחזירים אותו אל מצב מוסרי פראי כאילו לא למד צדק, והן מזכירין עונותיו של אדם.

והנה הבטחון, המדה היקרה הזאת הנוחה באדם ונוסדה בחפץ עליון בכלל המציאות שתועיל הרבה לאדם בהיותה מוכרחת להעמדת מצבו הרוחני והחומרי, לכל יחי' נבהל להון ושופף בתאוותיו. כי ידע כי לא אשר יראה האדם שהוא טוב הוא הטוב המוחלט, כי עניני האדם מונהגים הם ע"פ עצת ד' הקיימת לעד. גם שלא תפול עליו רוחו בעת צרה ומצוקה. כי ישים אל לבו כי אין מעצור לד' מהושיע. אבל מעולם לא נוסדה מדת הבטחון כדי שעל ידה יקנה האדם לעצמו מדת העצלות, שלא לעשות, ולהשחדל בכל אשר תשיג ידו, בין כעסקי הכלל בין כעסקי הפרט, ומכש"כ שלא נוצרה כדי שיכנס האדם ע"י בסכנות הגוף והנפש. ע"כ המכיר את המדה כפי ענינה שהיא נוצרה לפי מדתו של השלמת האדם, לא יקח אותה לקו במקום שאינו ראוי, כאילו היתה מדה תוקית מחוקי הטבע המת חלילה. והנהוג ע"פ זאת הסכלות של הוללות הבטחון והולך תחת קיר נמוי, ע"פ הבנתו המשובשת בגדרי הבטחון, ואיך שהיא צריכה להיות מוכנת רק כפי ערכה של הפעלתה על האדם לטובתו הזמנית והנצחית, הי' לו למזכיר עון. כי תביא דעה זו המשובשת עמה כמה דעות רעות ומשובשות וההבנה הגסה הזאת תכחש על נקלה. והאדם ישוב על עקב מצב של שרירות לב וחסרון מוסר, כי עד ארגיעה לשון שקר, ורק יראת ד' הטהורה המוכנת לאמתתה היא עומדת לעד. והדומה לזה עיון תפלה כאשר בארנו מבלי הכן, וצריכה התפלה שתמצא ברגש הלב והמית הנפש ושם מקומה ולא כמשפט שכל הגיוני, שאין עמו חיים טבעיים כחיי האדם החי והמרגיש.

והמוסר דין על חבירו, אמנם ההשגחה האלהית יסדה בעולם מדת המשפט, אבל גם היא צריכה שתוכן שהיא נקבעת לפי המדה העליונה כדי להגביל את רעת יצר לב האדם, הכל במדה ומשפט כללי אלהי, הבא לפי הדעה העליונה ע"פ הידיעה

האלהית הבלתי בעלת תכלית המקפת את כל היקום. אבל מה נואל האדם כשיקח את המדה הזאת לשימוש הפרטי, מה נואל הוא לדמות שראוי הוא שהמשפט האלהי ימשך אחרי מאויי לבבו והפצו המצומצם. מושג כוונת כזה ביחש המשפט האלהי לא יתן פרי טוב להשכיל את האדם ולשפר מעשיו, כ"א להביאו לידי מדות רעות ומושגים כוזבים רבים אחרים המטמטמים את הלב, ומביאים אותו לרדת לכיעור טבעו והזכרת עונותיו. כי הפעולה המוסרית הפועלת מהבנה ישרה בהדיעות האמוניות תסתלק בהתערב בה מושגים גסים מכווערים כאלה.

אמנם האדם ראוי לו לשפוף שיחו לפני קונו, וכל אשר ירבה להתפלל ודאי תהי' פעולתו נכונה ושכרו אתו. אבל רק ע"י העירו את מדת רגשות לבבו וכוחות נפשו הטבעיים לכל צדיהו, לפרש היטב את כל מחסוריו הרוחניים והגשמיים כגמול עלי אמו כגמל עלי נפשי¹. וכל צדדי החיים המרוכבים יפרשו לפני השם יתברך החפץ בחיים, ולבקש ממנו ישע ועזר מקודש בלא התעמקות שכלית מופשטת, שאין לה מקום כאן, או תהי' התפילה רצויה ומכשרת את האדם להמעלה הזאת שבשבילה יסד העליון ית' מדה התפילה בחקי הנפש ומשפטי התורה והמוסר. ואשר בשביל קיום המעלות הללו נוסדו חקי התקבלות התפילות בערכן לפי מעשיו של אדם ולפי הזמן, לך ד' עת רצון. ע"כ יהי' מפיח ברחמו, ושומע תפילה לפניו כל בשר יבא.

(עין איה הכותב ח"ב עמ' 258)